

УДК 368.01

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

О.Л. Ботвиновська, кандидат економічних наук

Досліджено в умовах зростаючого значення ризиків та невідомого джерела їх походження можливості страхування як методу управління ними і визначено напрями його розвитку.

Управління ризиками, страхування, ризикологія, ризикософія.

Людина в сучасному світі продовжує шукати способи уберегтись або зменшити негативний вплив від дії несприятливих чинників. Ризик завжди був і залишається у полі зору дослідників, варто лише зауважити, що визначення самого поняття «ризик» людство устами науковців намагалось дати близько 1500 разів! Страхування у класичному розумінні розглядається як метод управління ризиками. Проте в тому вигляді, яким воно є сьогодні, чи може воно управляти ризиками втрати здоров'я, працездатності, виникнення нещасного випадку? Ще більше питань у цьому контексті постає при страхуванні від граду, заморозків, повеней, інших стихійних лих, що пов'язано з дією сил природи, причини виникнення яких часто є поза увагою науки і урядів. «Когда случается неурожай или по во-

ле провидения возникают беспорядки, несчастный политик-проектировщик сваливает вину на безжалостную природу, но при этом наотрез отказывается узнать, кто и как управляет законами природы» [2,69].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ризиків присвячували свої праці такі зарубіжні вчені: П. Лагадек, С. Хансен, П. Сталлен, А. Томас, Б. Фішхофф, С. Ліхтенстайн, Р. Юлдашев. Серед науковців, які досліджують ризики природного походження, у тому числі сільськогосподарства та управління ними через страхування, присвячені праці А.П. Альгіна, В.Г. Андрійчука, В.Д. Базилевича, В.І. Веретнова, К.Г. Воблого, М.Я. Дем'яненко, В.А. Кардаша, С.А. Навроцького, С.І. Наконечного, Р.В. Пікус, С.С. Осадця, В.К. Райхера, О.І. Ястремського та ін.

Мета дослідження в умовах зростаючого значення ризиків та невідомого джерела їх походження оцінити можливості страхування як методу управління ними і визначити напрями його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Страхування останніми десятиліттями набуло значного розвитку у світі. Люди щорічно витрачають все більше на страхування, у тому числі на страхування життя. Так, у 2011 році середня сума, витрачена на продукти страхування життя, коливалася від € 3150 у Швейцарії до € 10 у Румунії [9].

Розмір страхового світового ринку щорічно зростає. За 20 останніх років ринок збору страхових премій збільшився більше ніж втричі, починаючи з 1,4 млрд дол. у 1990 році до 4,613 млрд дол. У 2012 році, у тому числі від страхування non-life зібрано 1,992 млрд дол., від life 2,621 млрд дол. [10].

Хоч якого розвитку набуло страхування в світі, проте кількість стихійних лих, хвороб, нещасних випадків, і, насамперед, масштабність збитків, зростає значно більшими темпами [5]. Постають і набувають великого розмаху природні і техногенні ризики, які висувують ряд запитань для науки – від причин їх виникнення до способів управління.

Рис. 1. Динаміка кількості природних та техногенних катастроф у світі

*За даними Swiss Re [10]. З них 168 природного походження, 150 – техногенного.

У цьому разі, очевидним є все зростаючий розмір збитків від дії ризиків. Тільки за 2012 рік, розмір застрахованих збитків становив понад 77 млрд дол. США (з них 71 млрд дол. – за природними катастрофами, 6 млрд – за техногенними), що ставить цей рік, за даними Swiss Re [10], на третє місце за масштабністю збитків за останнє десятиріччя (рис. 2). Найвищий рівень збитків за страхову історію людства стався в 2011 році (загальні збитки становили понад 403 млрд дол., застраховані – 126 млрд дол.). Загальна сума збитків сільського господарства у 2012 році в США становила 16 млрд дол. США, через «найдорожчу засуху» словами аналітиків Swiss Re для приватного і державного страхування агроризиків в історії людства.

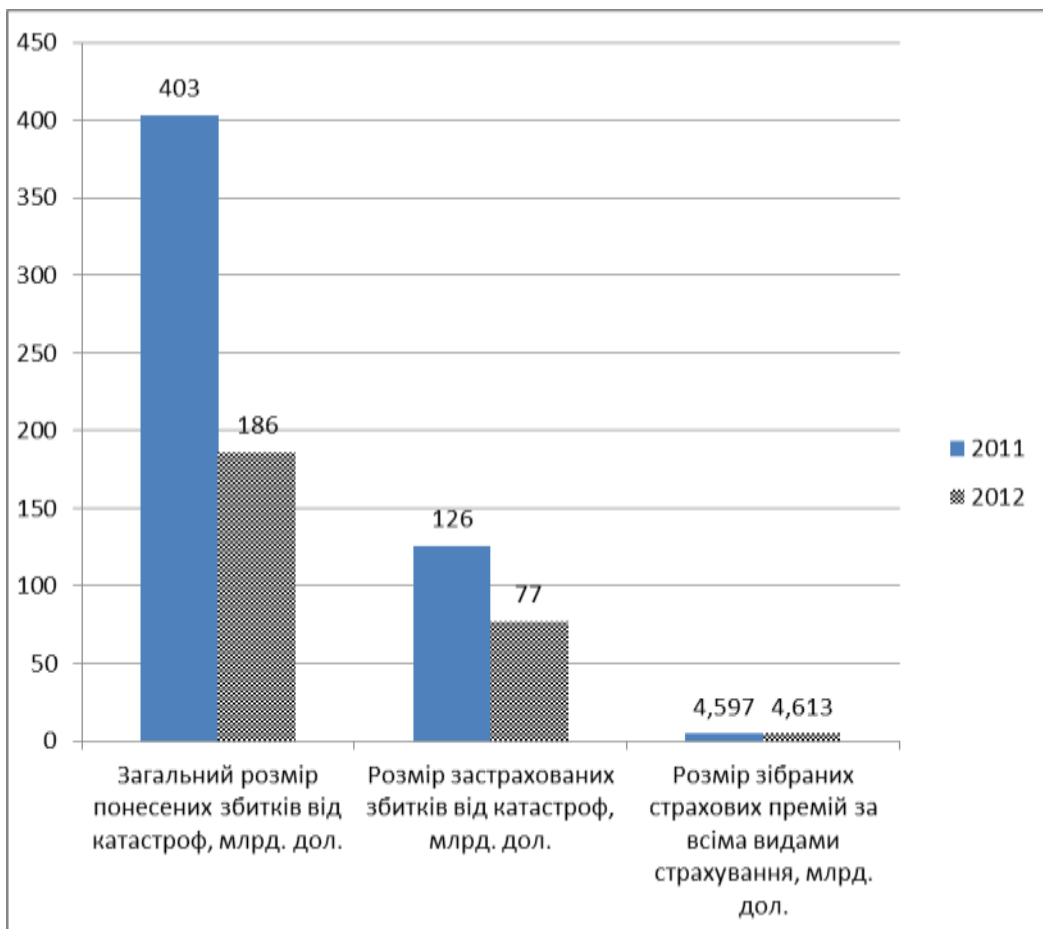

Рис. 2. Співвідношення збитків від катастроф природного та техногенного походження та зібраних страхових премій у світі за 2011–12 роки.

*За даними Swiss Re [10]

У цьому разі, очевидним є той факт, що попри зростаючий щорічно на 2–3 % ріст світових страхових премій, швидкість і масштабність збитків від дії ризиків є набагато інтенсивнішою. Розмір ринку зріс утричі, кількість катастроф також втричі, а збитки збільшилися в десятки разів. І цю проблему неможливо розв’язати в рамках страхування.

Звідси випливає висновок, що наука має недостатньо знань щодо ефективного управління ризиками, та й постає питання, чи в тому напрямі спрямована її увага? При застосуванні страхування людина може частково впливати тільки на фінансовий аспект при дії несприятливого фактора, а саме забезпечити матеріальну компенсацію втрат. А відвести дію самого ризику від людини страхування не в змозі.

Тому, на сьогодні, на нашу думку, вчені галузі страхування мають «бити тривогу», сигналізувати світовій науці про те, що на страхування, таке, яким воно є зараз, не можна перекидати відповідальність з управління ризиками.

Наука на нинішньому етапі розвитку людства має ставити ширше коло питань для дослідження, а саме не тільки, віднаходити способи компенсації матеріальних втрат від дії ризиків, а й розвернути свою увагу в бік пошуку відповіді: чому вони (ризик) виникають і як може людина запобігти виникненню таких несприятливих чинників? Такий підхід дасть змогу підняти вище рівня управління «як погасити пожежу» до рівня «як не допустити пожежу». Якщо припустити, що людство знайде відповідь на ці запитання, то саме страхування можна використовувати, як один із локальних аспектів, але головне значення має бути відведене більш дієвому інструменту.

Наукові здобутки сьогодення свідчать про тісний зв'язок духовних, психологічних, культурних, релігійних, особистісних основ життя людини із матеріальними аспектами її життя, а саме на первинність духовних основ. До того ж, як зазначають дослідники, «рынки страховых услуг различных стран стали активно развиваться в направлении создания единого международного страхового пространства», причинами чого називають «выход мирового сообщества на новый этап развития, отражающий возникновение более тесных контактов между национальными рынками и создание единого культурного, информационного и экономического пространства» [3].

Наука не в змозі дати відповіді на запитання, чи катастрофи з виверження вулканів, тайфунів, торнадо тощо спричинені людською діяльністю, чи це повністю певні внутрішні процеси Землі, причини здійснення яких теж невідомі. Але, очевидно, що з «наростанням антропогенного навантаження на довкілля, посиленням транскордонного характеру екологічних проблем і наближенням цивілізації до критичної межі в її взаємовідносинах із природою, що втрачає здатність до відтворення, асиміляції та саморегулювання» [1], людство має визнати, що обраний курс розвитку суспільства на задоволення матеріальних потреб призводить до проблем, якими людина не в змозі керувати і самостійно виправити. «Ідется про безперспективність розвитку, орієнтованого на невтримне зростання споживання» [1].

Увага науки, у тому числі, вчених страхової галузі має бути спрямована в бік розвитку таких напрямів досліджень, як ризикологія (ризик-менеджмент) та ризикософія [3].

У цьому разі останню ми бачимо головною, погоджуючись із авторами, що «ризикософія шукає відповіді на питання чому не спрацьовує багатий і дієвий інструментарій ризикології» і що ризикософія – це «не тільки теорія поєднання звичайних і альтернативних моделей ризик-менеджменту, а ще й практичний інструментарій з управління ризиками» [3].

Духовне страхування, нова його якість, на думку вчених [3], має полягати у першочерговому осмисленні цінностей життя і сприйняття людини, насамперед, духовною істотою, яка має зрозуміти своє місце у житті і у взаємовідносинах із навколишнім середовищем, відведене їй Творцем і, власне, із самим Творцем.

Виходячи з цього, і розв'язання проблем в управлінні ризиками розглядається, не просто з погляду, як забезпечити комфортне матеріальне проживання людини, досягнення якого ще не є запорукою духовного розвитку, а й як і для чого людина використає комфортний час проживання свого життя, в який бік спрямує свою увагу.

Серед рівня ставлення до ризику вчені виділяють 5 типів рівня свідомості людей: від ризикофоба до ризиковеда, тобто від ухилення усвідомлення ризиків до спрямування уваги на усвідомлення і використання дії ризиків у духовному розвитку. Останній характеризує найвищий ступінь усвідомлення – коли сенсом життя людини є розвиток духу, вона використовує дію несприятливого чинника, як то хвороба, каліцтво, втрата матеріальних цінностей тощо для переосмислення свого життя і зростання якостей душі. У цьому разі вона може користуватися послугами сучасного страхування, щоб знівелювати матеріальні втрати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вочевидь, в умовах зростаючого значення ризиків, вчені галузі страхування, мають зосередити увагу людства, що страхування, в тому вигляді, яким воно є сьогодні, може бути корисним, як метод управління ризиками в аспекті часткової компенсації матеріальних втрат, але першочерговими напрямками управління ризиками мають стати розвиток ризикософії з утвердженням і розвитком, як головних, духовних аспектів життя людини.

Список літератури

1. Базилевич В.Д. Екологічний імператив економічної освіти в контексті глобалізаційних викликів В.Д. Базилевич // Вісник НАН України. – № 8. – 2010. – С. 15-19.
2. Бхактиведанта Свами Прабхупада А.Ч. Наука самоосознання А.Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупада. The Bhaktivedanta Book Trust International, 2005.
3. Веретнов В. Теорія ризику: страхування, самострахування в дискурсі ризикології і ризикософії. В.Веретнов. – Режим доступу до журналу: <http://riskm.blox.ua/2013/02/Teoriya-riziku-strahuvannya-samostrahuvannya-v.html>
4. Извеков Д.А. Анализ мировых тенденци на рынке страхования. / Д. А. Извеков Режим доступу до журналу: <http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn05/12.shtml?printversion>
5. Количество стихийных бедствий на планете Земля утроилось. Режим доступу до журналу: <http://kr.ua/daily/250511/281981>.

6. Обзор мирового рынка страхования. Режим доступа до журналу: // <http://strahnews.ru/news/obzor-mirovogo-rynka-strahovaniya.html>

7. Обзор рынка страхования от Standard & Poor's. Режим доступа до журналу: <http://credo-classic.com/material/ru/insurance/stati-po-strahovaniyu/2266/index.php>.

8. European Insurance in Figures. European Insurance – Key Facts <http://www.insuranceeurope.eu/facts-figures/statistical-publications/european-insurance-in-figures>].

9. Word Insurance in 2010. Premiums back to growth-capital increases. № 2/2011 http://media.swissre.com/documents/sigma2_2011_en.pdf

10. Natoinal catastrophes and man-made disasters in 2012. A year of extreme weather events in the US. № 2/2012

11. http://media.swissre.com/documents/sigma2_2013_EN.pdf

Исследовано в условиях возрастающей роли рисков и неизвестного источника их происхождения возможность страхования, как метода управления ими, и определено направление его развития.

Управление рисками, страхования, рискология, ризикософия. аннотация

This article aims of increasing the role of unknown risks and their sources to evaluate the possibility of insurance as a method of management and identify areas of development.

Risk management, insurance, wisdom risk.